

Notitie categoriaal pastoraat Protestantse Kerk

1. Inleiding

In de beleidsnota 2017-2020 van de dienstenorganisatie “Dicht bij het Hart” staat in paragraaf 5.6: “Veranderingen in kerk en samenleving raken ook de werkers in het categoriaal pastoraat. In ziekenhuizen, de geestelijke gezondheidszorg en bij justitie zien we hoeveel waarde dit pastoraat juist nu heeft. Vanuit de Dienstenorganisatie zullen wij dit belangrijke werk ondersteunen, bijvoorbeeld door missionaire kennis te delen.

Een deel van het categoriaal pastoraat wordt georganiseerd vanuit de landelijke kerk. Van oudsher was daarvan het doel om present te zijn waar mensen zich min of meer gedwongen buiten het bereik bevonden van de plaatselijke gemeente. Dat doel is nog steeds leidend. We moeten ons echter ook realiseren dat de financiering hiervoor niet meer vanzelfsprekend voorhanden is. De komende periode zal onderzocht worden hoe de financiering gezamenlijk door gemeenten, fondsen van derden, de solidariteit kas en de landelijke kerk gedragen kan worden.”

Bij de behandeling van het beleidsplan van de diensten organisatie in de generale synode van april 2016 werd er zorg uitgesproken over de **toekomst** van het werk. Toegezegd werd om met een specifieke nota over dit werk en de **financiering** hiervan aan de synode voor te leggen. Daar gaat het in deze nota dan ook vooral om. Want de financiering, ook naar de toekomst toe is een belangrijk aandachtspunt, al kan dat natuurlijk niet los worden gezien van een aantal inhoudelijke thema's.

We kennen een aantal werksoorten die (grotendeels) gefinancierd worden door de landelijke kerk via de bijdragen vanuit de Solidariteitskas.

- a. studentenpastoraat. 80% van de personeelskosten (van 9,1 fte studentenpastores) wordt gefinancierd door de Protestantse Kerk en 20% daarvan door de plaatselijke gemeente. Verder zijn er nog 2 pastores (1,5 fte, in dienst PLD) werkzaam speciaal gericht op internationale studenten.
- b. koopvaardijpastoraat. Twee full-time pastores, werkzaam in de havengebieden van Amsterdam en Rotterdam worden bekostigd door de kerk.
- c. dovenpastoraat (dat we uitvoeren samen met de Christelijke Gereformeerde Kerk en de Nederlands Gereformeerde Kerken), waarvan voor de pastorale bearbeiding 1.5 fte volledig wordt gefinancierd door de Protestantse Kerk. Daarnaast is een projectmedewerker voor 0,4 fte aangesteld die zich m.n. bezighoudt met een project “Doventhuisgemeente”.
- d. binnenvaartpastoraat waarvoor 1,3 fte grotendeels wordt gefinancierd door de landelijke kerk. De binnenvaartschippers dragen zelf zo'n € 25.000 op jaarbasis voor dit werk bij.
- e. het luchthavenpastoraat ontvangt jaarlijks een bijdrage van € 25.000. Dit geld gaat via een protestantse- naar een oecumenische stichting die met drie pastores uit diverse kerken (w.o. De Protestantse Kerk) en zo'n 25 vrijwillige medewerkers intensief gezicht geeft aan het Luchthavenpastoraat op Schiphol.

En tenslotte faciliteren wij het pastoraat in de gezondheidszorg, de gevangenen en de krijgsmacht. De financiering wordt gedaan door de overheid of instellingen. De werkgroepen op deze terreinen zetten zich in voor professionalisering van het werk van de geestelijke verzorging, de lobby naar de overheid en andere stakeholders.

In deze nota beperken we ons grotendeels tot de onder a. t/m e. genoemde vormen van pastoraat. Hierbij speelt de vraag naar de toekomstige financiering een belangrijke rol. Bij de laatste drie gaat het niet in de eerste plaats over de middelen, maar zijn vooral andere vragen aan de orde. Het moderamen draagt er zorg voor dat uiterlijk november 2018 een notitie hierover aan de synode wordt aangeboden.

1.1 Bekostiging

Op basis van de besluiten van de Generale Synode na voorstellen van de commissie Veerman in 2009 (Rapport 'De Hand aan de Ploeg' werden de geraamde opbrengsten (in €) van de heffing van Solidariteitskas indertijd als volgt verdeeld:

- steunverlening plaatselijke gemeente:	4.375.000
- bewaren en inbrengen lutherse traditie:	375.000 ¹
- bestaand beleid incl. categoriaal pastoraat :	2.000.000
Totaal:	6.750.000

Belangrijk in dit plaatje is dat er voor bestaand beleid inclusief het categoriaal pastoraat maximaal € 2.000.000 ter beschikking werd gesteld. De inkomsten van de Solidariteitskas zijn gekoppeld aan het aantal belijdende leden. De inkomsten uit de solidariteitskas voor het categoriaal pastoraat waren in 2015 € 1.500.000 en zullen in 2025 naar verwachting 20% lager zijn door het dalend aantal belijdende leden (€1.200.000). Door de stijging van de kosten (inflatie) daalt de vanuit de solidariteitskas betaalde formatieruimte nog verder. Per saldo moeten we verwachten bij ongewijzigd beleid ongeveer 40% minder formatieruimte te hebben voor categoriaal pastoraat.

1.2 Uitgangspunten voor beleid

Het beleidsplan van de dienstenorganisatie (ook: DO) volgt de richting die de generale synode voor de kerk en haar gemeenten wijst. Gezien de verwachte aanzienlijke afname van middelen in de komende periode tot aan 2025 is gekozen "om niet langer de kaasschaaf² te hanteren (elk jaar zoveel procent van alle activiteiten af) maar opnieuw de vraag te stellen: Wat is nodig, waarin gaan we investeren? Wat gaan we anders doen? Wat gaan we beter doen? En ook: wat zullen we niet meer kunnen doen?"

De bakens moeten worden verzet³. Niet alleen omdat de organisatie vernieuwing nodig heeft, maar ook omdat er steeds minder mensen en middelen zijn. Het is de combinatie van oorzaken die maken dat er niet alleen bezuinigd wordt, maar ook gesproken wordt over veranderingen in werkwijze van de dienstenorganisatie en de verhouding hiervan met de plaatselijke gemeenten.

---

¹ In 2014 werd dit bedrag door de KS bijgesteld naar €250.000. op jaarbasis.

² Beleidsplan Dienstenorganisatie Dicht bij het Hart - pag. 7

³ Waar een Woord is, is een weg - pag. 3

De invulling daarvan zal in overleg met de mensen die het meest bij de verschillende vormen van pastoraat betrokken zijn gebeuren. De verantwoordelijkheid voor de jonge mensen die ergens studeren wordt beter gevoeld in de plaatselijke gemeente die haar plek in de stad deelt met die van de studenten, dan in het Dienstencentrum, waarin de aandacht breder wordt gespreid. Havensteden hebben een meer vanzelfsprekende band met de koopvaardij. Bestuurskracht en netwerken van mensen die rechtstreeks te maken hebben met de branche kunnen effectiever ingezet worden om vitaal binnenvaartpastoraat te realiseren. Enz. Daarom zal de dienstenorganisatie "de komende jaren de gemeenten ondersteunen en faciliteren, maar zij zal alles wat ze doet uitvoeren *in samenspraak met* die gemeenten, en met professionals, deskundige en betrokken gemeenteleden en samenwerkingspartners⁴."

Maar zoals in het voorgaande duidelijk is geworden: financiering is niet meer vanzelfsprekend. En dus zal binnen de begrotingskaders "onderzocht worden hoe de financiering gezamenlijk door gemeenten, fondsen van derden, de Solidariteitskas en de landelijke kerk gedragen kan worden⁵." En het kan niet zo zijn dat bij afnemende middelen bestaande situaties en rechtsposities bepalen welke werksoorten wel- en niet kunnen worden voortgezet. De kerk heeft voor een deel rechtstreeks in arbeidsrechtelijke zin, invloed op bestaande bezetting in het dit type werk. Voor een belangrijk deel ook niet. De meeste studentenpredikanten en een predikant voor de binnenvaart zijn verbonden aan plaatselijke gemeenten - die echter wel voor 80% gesubsidieerd worden vanuit de Solidariteitskas.

Gezien de beleidsuitspraak dat de kaasschaafmethode niet langer gebruikt wordt, maar ook om te voorkomen dat het werk 10 jaar lang in een permanent staat van verbouwing blijft, zullen veranderingen binnen enkele jaren gerealiseerd moeten worden. Gedacht wordt aan een termijn van vijf jaar.

M.a.w., de bezuiniging die noodzakelijk is heeft duidelijke financiële- en tijds-kaders. De wijze waarop de verandering die nodig is wordt ingevuld geschiedt in overleg met betrokken partners: partners die zich betrokken en medeverantwoordelijk tonen.

Gelet op de ingewikkelde vragen waarvoor betrokken bestuurders en pastores gesteld zullen worden wordt in de voorstellen tot besluitvorming voorgesteld een projectleider aan te stellen, die samen met een projectgroep en betrokkenen aan dit hele proces van verandering leiding zal geven.

2. Studentenpastoraat

2.1 Taak

Het studentenpastoraat helpt studenten vanuit de liefde van Christus antwoorden te zoeken op existentiële vragen in deze fase van hun leven. Het is in principe voor iedere student die daar behoefte aan heeft. Het studentenpastoraat voorziet in de mogelijkheid voor studenten met en zonder kerkelijke achtergrond om vanuit levensbeschouwelijk perspectief na te denken over deze vragen in relatie met andere thema's (wetenschap, ethiek, cultuur, andere religies). Dit studentenwerk wordt ondersteund door een werkgroep van betrokken vrijwilligers. Een bijzondere

---

⁴ Beleidsplan Dienstenorganisatie Dicht bij het Hart - pag. 12

⁵ Beleidsplan Dienstenorganisatie Dicht bij het Hart - pag. 22

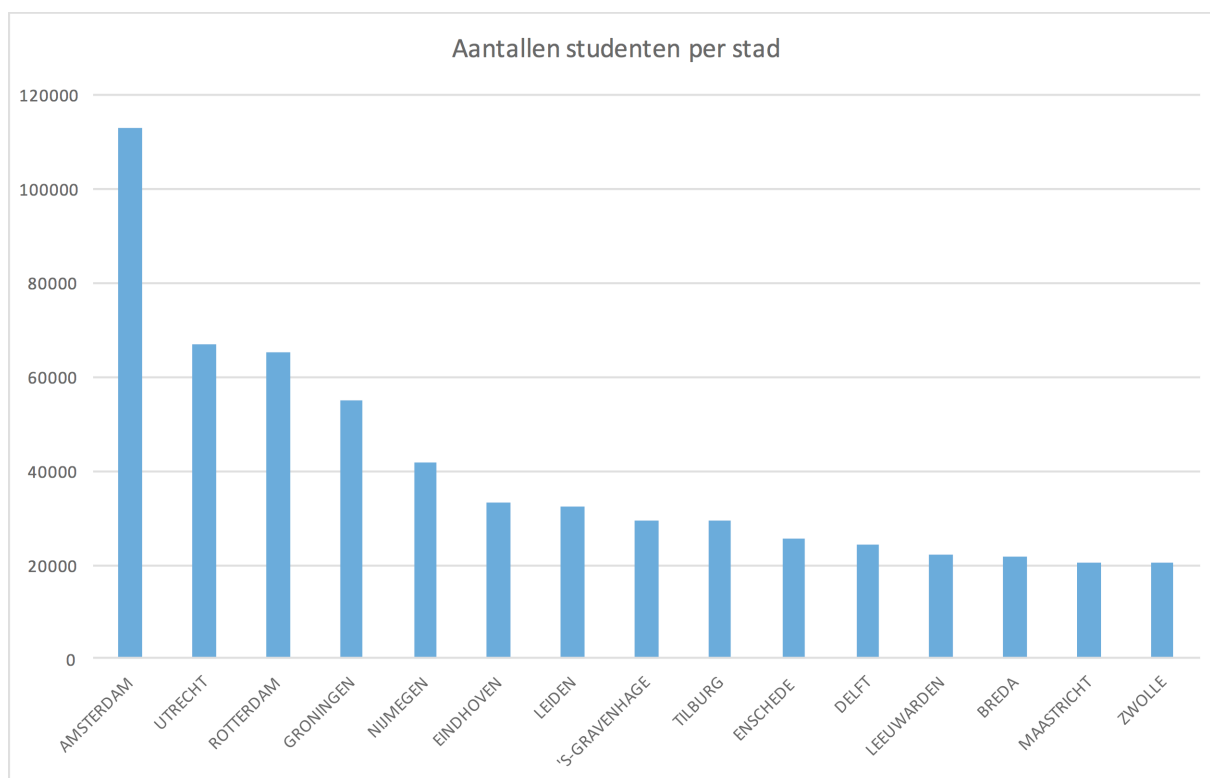
vorm van studentenpastoraat is het internationale werk dat gericht is op contacten met christelijke studenten uit andere werelddelen en die een andere religieuze traditie meedragen.

2.2 Huidige situatie

Op het moment dat de vorige versie van deze notitie besproken werd waren er 19 studentenpastores werkzaam (11,7 fte). Inmiddels heeft zich, wat pensionering betreft, al een wijziging in het personeelsbestand voorgedaan. Zo is in het afgelopen jaar al een van de drie pastores van wie eerder gezegd werd dat ze met emeritaat zou gaan, inmiddels in deze nieuwe levensfase aangekomen. Feit blijft dat het aantal pastores tussen 2017 en 2020 dat met emeritaat gaat 3 personen betreft. In totaal 2,6 fte. Tot en met 2025 komt dan het emeritaat voor nog eens 5 mensen (2,75 fte) in zicht. Bij ongewijzigd beleid (en geen vertrek uit eigen beweging) resteert daarna nog 4,55 fte die ingevuld wordt door 8 predikanten. 5 hiervan maken deel uit van het personeelsbestand van de dienstenorganisatie, de andere 3 zijn verbonden aan een gemeente. Daarnaast zijn er drie predikanten die niet in dienst van de dienstenorganisatie zijn, maar die in dienst zijn bij een stichting die tot en met 2017 gesubsidieerd wordt uit de Solidariteitskas. Voor de periode daarna moet nog een beslissing genomen worden.

PENSIOENJAAR	FTE	Aantal mensen
Uiterlijk 2020	2,60	3
Uiterlijk 2025	2,75	5
Resteert tot aan 2043	4,55	8
IN DIENST VAN STICHTINGEN	1,80	3

Inkrimping van de formatie met 40% op basis van de huidige verdeling van kosten, betekent dat, dat in 2025 nog ruimte is voor maximaal 7 fte studentenpredikanten.

Bovenstaande grafiek geeft een beeld van de aantallen studenten per stad die meer dan 20.000 studenten herbergt. In totaal zijn er zo'n 665.950⁶ studerende in Nederland (HBO en WO). Er zijn 5 steden met meer dan 40.000 studenten, waarvan Amsterdam de grootste met meer dan 112.000. Utrecht en Rotterdam volgen met ruim 65.000. Groningen heeft bijna 55.000 studenten. Nijmegen iets meer dan 41.000. Eindhoven, Leiden, Den Haag en Tilburg schommelen rond de 30.000. Delft, Leeuwarden, Breda, Maastricht en Zwolle zijn hekkensluiters boven de 20.000 studenten. Arnhem, Wageningen en Deventer die nu studentenpastores in hun regio werkzaam hebben, tellen tussen de 11.400 en 7600 studenten. In de grafiek zijn deze laatste drie niet opgenomen.

2.3 Overwegingen

Studentenpastoraat is bij uitstek een relationeel gebeuren. Het gaat er om goed te luisteren maar wat er gezegd, en soms ook niet gezegd wordt. Het is daarom belangrijk het persoonlijke contact tussen studenten en pastor te blijven faciliteren. Variërend van één-op-één-contacten tot grote evenementen waarin pastores zichtbaar aanwezig zijn.

Verdeling van de 7 fte over 18 steden, zou gemiddeld op 0,4 fte per stad uit komen. Laten we de drie kleinste steden buiten beschouwing, dan komen we net niet aan de 0,5 fte per stad.

Dit is, alleen al op heel pragmatische gronden, niet een gewenste situatie. Ten eerste niet omdat er dan geen recht gedaan wordt aan het verschil in grootte qua aantallen studenten. En ten tweede omdat een omvang van de arbeidsplaats van 0,5 fte in de voorbije beleidsplanperiode in de meeste gevallen te klein en te stressvol bleek te zijn om met plezier en in gezondheid te kunnen werken. Er werd en wordt daardoor soms teveel van een pastor gevraagd.

Vandaar dat gedacht wordt aan een andere benadering:

In overeenstemming met de algemene beleidslijnen uit "Dichter bij het hart" wordt voorgesteld, voor zover dat nu niet het geval is de verantwoordelijkheid voor het studentenpastoraat qua aansturing en rechtspositioneel, inclusief de financiering, aan de gemeenten over te dragen. Door het studentenpastoraat op die wijze meer onderdeel te maken van het gewone gemeentewerk, kan indien nodig ook een beroep gedaan worden op de reguliere steunverlening vanuit de Solidariteitskas.

De bijdrage van de landelijke kerk aan op dit moment bezette predikantsplaatsen voor studentenpastoraat wordt dan afgebouwd van de huidige 80% subsidiëring naar 50%. Dit gebeurt in een periode van 5 jaar. Hierdoor is er tijd om andere bronnen aan te boren om de financiering mogelijk te maken, of de formatie af te bouwen. Steden die een nieuwe studentenpastor willen beroepen, beginnen met 50% subsidiëring.

Denkend aan wat hierboven gezegd werd over de ervaring met kleine arbeidsplaatsen, kiezen we voor een dienstverband dat minimaal 80% van de normale werktijd zou moeten omvatten. Voorkeur heeft een full-time dienstverband.

Uiteraard kunnen creatieve voorstellen (bijv. vormen van samenwerking tussen pastores van verschillende denominaties of van (wijk)predikanten die in teamverband studentenpastoraat gestalte geven) aanleiding geven van deze percentages (80%/100%) af te wijken.

Om te bereiken dat de doelstelling (ook financieel) werkelijk gehaald wordt, is het noodzakelijk dat nieuwe initiatieven pas gerealiseerd worden op het moment dat de middelen daarvoor vrijgevallen zijn. Dit om te bewerkstelligen dat aan het eind van de periode van vijf jaar er een realistisch uitzicht is op de beoogde bezuiniging.

---

⁶ Alle genoemde cijfers over studenten zijn van 15 december 2016 (Studiekeuze123.nl - data van DUO, de uitvoeringsorganisatie van de Rijksoverheid voor het onderwijs.)

Betrokkenheid vanuit de plaatselijke gemeente en medewerking vanuit de wetenschappelijke omgeving voor het studentenpastoraat is daarbij onmisbaar. Anders wordt het nog een zware klus. In het in deze notitie voorgestelde vernieuwingsproces zal door de beoogde projectleider aan dit punt speciale aandacht worden geschonken. In de steden waar deze betrokkenheid nu nog onvoldoende aanwezig is, terwijl ze wel in aanmerking komen voor subsidiering van studentenpastoraat, zal hierover door de projectleiding het gesprek ter plaatse worden aangegaan. Het kan niet zo zijn dat dit een taak wordt van de studentenpastor.

Steden die minder dan 20.000⁷ studenten herbergen, zullen in de toekomst als regel geen recht meer kunnen doen gelden op de reguliere subsidiëring van de kosten van een studentenpastor. Deze financiering wordt eveneens in vijf jaar afgebouwd. Nieuwe contracten worden niet meer aangegaan.

Gemeenten in studentensteden die beneden deze norm vallen voor reguliere ondersteuning voor studentenpastoraat kunnen wel een beroep doen op financiering van projecten. (Projecten zijn in principe eindig.) Verder: als na onderzoek gebleken is dat niet alle studentensteden die binnen de getalscriteria vallen voldoen aan de betrokkenheidseis, en/of niet bereid zijn zich financieel in te zetten voor het studentenpastoraat kan er creatief worden omgegaan met de financiële ruimte die er dan ontstaat. Het is dan denkbaar dat door samenwerking tussen twee steden, of via een relatie met een onderwijsinstelling in meerdere steden alsnog voldaan kan worden aan de 20.000 studentengrens.

Door de internationalisering en globalisering van het onderwijs, verdwijnt de scheidslijn tussen het "gewone" en het "internationale" studentenpastoraat steeds meer. Het is niet meer zo dat er gesproken kan worden over een homogene groep autochtone studenten enerzijds, en een groep allochtone studenten die van afkomst gelijk zijn, anderzijds. Het duidelijke onderscheid tussen die groepen vervaagt. De culturele en spirituele grenzen, de verschillen in waarden en normen lopen door elkaar heen. Niet alleen buitenlandse, maar ook nederlandse studenten kunnen geconfronteerd worden met een of meerdere vormen van 'ontworteling'. Daarom, maar ook vanwege het getalsmatige effect van de vermindering van formatie, kiezen we voor een samenvoeging van deze beide vormen van studentenpastoraat. Dit sluit aan bij bestaande praktijken in veel steden. Waar nu nog apart pastoraat voor buitenlandse studenten bestaat zal door de projectleiding geïnventariseerd worden welke vormen daarvan een nieuwe inbedding moeten krijgen en hoe dit in alle zorgvuldigheid (dus ook rekening houdend met een snel naderende datum van emeritering van een van de pastores voor de doelgroep), gerealiseerd kan worden.

Studenten zonder kerkelijke achtergrond vormen voor alle studentensteden een speciale doelgroep. Het studentenpastoraat fungeert in die zin als missiepost. De scheiding tussen studentenpastoraat en pionieren is in veel situaties in feite weggefallen. Studentenwerk dat grotendeels valt onder de criteria van het pionieren zou daarom hiervoor ook steun moeten kunnen aanvragen.

Studentenverenigingen zijn vaak zeer vitaal en enthousiast, maar beschikken over betrekkelijk weinig inkomsten. Daarom wordt gedacht aan het scheppen van mogelijkheden uit de beschikbare projectengelden (waarop ook nu al door bestuurders in het huidige studentenpastoraat een beroep kan worden gedaan), ook salariskosten van medewerkers van studentenverenigingen te subsidiëren en hiervoor ook meer middelen vrij te maken. Gedacht wordt aan 20% van het jaarlijks

---

⁷ Deze getalsnorm die hier gebruikt wordt is gebaseerd op het feit dat tussen de stad met ruim 20.000 en de eerstvolgende stad met minder studenten een verschil is van 5000. Het verschil tussen steden die én een universiteit én een hogeschool binnen hun muren hebben en steden die alleen een hogeschool hebben is niet aan het aantal studenten af te lezen. Van de 15 steden met boven de 20.000 studenten hebben er 8 alleen een hogeschool, de rest ook een universiteit. Het aantal studenten dat in de steden op kamers woont is niet te relateren aan een van de beide vormen van onderwijs.

beschikbare budget⁸. De mogelijkheid van projectsubsidie zal, meer dan op momenteel het geval is, onder aandacht van de bestuurders in de studentensteden worden gebracht. Bovendien zal de landelijke kerk training en begeleiding bij fondswerving voor bestuurders in het studentpastoraat aanbieden.

Als deze wijzigingen in de financiering worden doorgevoerd, houdt dat in dat (bij fifty-fifty co-financiering) in elk geval 10 of 11 fte studentepastoraat beschikbaar is in 2025. Uitgaande van 2 fte voor Amsterdam, als duidelijk de grootste studentenstad, en 9 fte voor de overige steden, zijn er 5 fte te weinig, als alle steden een beroep doen op medefinanciering van dit pastoraat. Om het maximale tekort dat dan kan ontstaan, (5 fte voor 50%) op te vangen wordt voorgesteld het "schot" tussen de middelen voor de steunverlening aan de gemeenten en voor het categoriaal pastoraat iets minder stringent toe te passen dan in het verleden wel is gebeurd. De laatste jaren is er telkens een aanzienlijk deel van de gelden beschikbaar voor de steunverlening, teruggevloeid in de reserves. Het voorstel is om zolang deze trend zich voortzet, het genoemde bedrag niet in de reserves terug te storten maar voor dit werk te gebruiken.

2.4 Voorstellen

Om recht te doen aan de bedoeling van bovenstaande overwegingen, zal t.a.v. het studentepastoraat worden voorgesteld §2.3 aan te nemen als richtinggevend beleidskader, met dien verstande dat in elk geval wordt voldaan aan de volgende uitgangspunten:

- 1. Er wordt toegewerkt naar een afbouw van de bijdrage van de landelijke kerk per predikantsplaats voor studenten werk van 80% naar 50% in vijf jaar tijd;**
- 2. Het bedrag dat jaarlijks voor projecten wordt gereserveerd wordt verhoogd tot 20% van het totale beschikbare budget. Plaatselijke gemeenten en studentenverenigingen kunnen uit deze middelen, behalve voor de activiteitenkosten van een project ook een beroep doen op (mede-) financiering van salariskosten;**
- 2. De landelijke kerk zal training en begeleiding bij fondswerving voor studentepastoraat aanbieden aan plaatselijke bestuurders;**
- 3. Tot 2025 wordt het beschikbare budget voor studentepastoraat zo nodig aangevuld uit het deel van de gelden beschikbaar voor de steunverlening, dat niet voor dat doel gebruikt wordt. In 2023 wordt geëvalueerd of dit beleid kan worden voortgezet;**
- 4. Om te bereiken dat de doelstelling (ook financieel) werkelijk gehaald wordt, is het noodzakelijk dat nieuwe initiatieven pas gerealiseerd worden op het moment dat de middelen daarvoor vrijgevallen zijn. Dit om te bewerkstelligen dat aan het eind van de periode van vijf jaar er een realistisch uitzicht is op de beoogde bezuiniging.**

---

⁸ Hierbij kan mogelijk ook gebruik gemaakt worden van de reserves van de Solidariteitskas die voor het categoriaal pastoraat bedoeld zijn. De omvang van deze reserves zijn per 31-12-2015 ca. € 3 mln. De kleine synode stelde in 2016 hierover dat het gaat om incidenteel geld dat niet gebruikt kan worden voor structurele financiering.

"Het is altijd tijdelijk en dus moet planning voor afbouw van deze vorm van subsidiëring deel uitmaken van het financieringsplan (criterium 1).

Opbouw van financiële zelfstandigheid van de initiatieven is, als het niet om het opzetten van een per definitie eindig project gaat, het uitgangspunt (criterium 2)."

Voor de financiering van het categoriaal pastoraat kunnen mogelijk dezelfde criteria gelden.

Dit biedt dan de mogelijkheid zowel aan bestaande vormen van categoriaal pastoraat, als aan nieuwe projecten vanuit de reserves een bijdrage te geven - los van de reguliere financiering. Inzet van de reserves kan er dan toe leiden dat er nieuwe vormen van bijvoorbeeld studenten- of dovenpastoraat ontstaan, die wellicht ook pionierskwaliteit krijgen en op termijn minder afhankelijk zijn van de krimpende middelen van de Solidariteitskas.

3. Binnenvaartpastoraat

3.1 Taak

Het binnenvaartpastoraat is beschikbaar voor alle schippers ongeacht hun levensovertuiging. Er wordt samengewerkt met de Christelijke Gereformeerde Kerken en de Rooms-Katholieke Kerk. Het werk van het binnenvaartpastoraat wordt gecoördineerd door de werkgroep Pastoraat voor de Binnenvaart. De activiteiten van het binnenvaartpastoraat concentreren zich m.n. op kerkdiensten, het scheepsbezoek en de weekendevenementen.

3.2 Huidige situatie

Er zijn twee predikanten: ds. Dirk Meijvogel (0,5,fte) is in landelijke dienst en via de mobiliteitspool beschikbaar voor het binnenvaartpastoraat. Ds. Louis Krüger is verbonden aan de Koningskerk te Rotterdam, maar met een bijzondere opdracht vanuit de landelijke kerk voor 80% voor dit werk inzetbaar. De predikanten zijn voor hun werkzaamheden verantwoording schuldig aan de werkgroep Pastoraat voor de Binnenvaart, maar dit geldt niet voor de inhoudelijke kanten van pastoraat en eredienst. Daarover spreken zij met de kerkenraden.

In de afgelopen jaren heeft het binnenvaartpastoraat een sterke groei doorgemaakt. Dit is met name zichtbaar in de forse toename van het aantal jonge schippers (25-35 jaar) en hun gezinnen dat zich bij het binnenvaartpastoraat betrokken weet. Kenmerkend voor het binnenvaartpastoraat is dat de varenden, die zich hierbij betrokken weten, in veel opzichten een gemeenschap vormen met een sterke onderlinge verbondenheid en zich zo een gemeente voelen.

Het hart van het werk klopt in de kerkdiensten in Duisburg, Mannheim en Rotterdam. De bezoekersaantallen zijn in Duisburg en Mannheim sterk afhankelijk van het aantal schepen dat in de buurt ligt en dus wisselend. In Rotterdam is de gemeente een combinatie van wal- en schippersgemeente. Hoewel er geen onderzoek naar gedaan is lijkt er een tendens te zijn dat deze gemeente, voor zover ze uit varenden bestaat, deze groep steeds meer oud-schippers telt.

Het persoonlijk pastoraat in de vorm van boordbezoek door de predikanten blijkt steeds weer en in toenemende mate van groot belang te zijn.

Verder zijn er de belangrijke ontmoetingsmomenten zoals het Hemelvaartweekend voor de jeugd vanaf 16 jaar, het jonge gezinnenweekend (vanaf 2017) voor jonge ouders met kleine kinderen, het gezinsweekend voor ouders met opgroeiende kinderen en het najaarsweekend voor volwassenen. Deze weekends nemen voor een deel de plaats in van de regelmatig terugkerende toerustings- en gespreksavonden in een walgemeente. Daarnaast kent deze vorm van categoriaal pastoraat nog andere ontmoetingsmomenten: de Bible Outdoor Days, de binnenvaartontmoetingsdag, de binnenvaartbeurs in Gorinchem en de beurs in Kalkar.

De varende gemeente kent geen ledenbestand. De reden hiervan ligt in het feit dat de ledenregistratie van de Protestantse Kerk in Nederland is gebaseerd op de woonplaats die de burgerlijke stand aangeeft. Ook als een schipper geen huis aan de wal heeft, staat hij administratief wel ergens ingeschreven. Varenden zijn dus lid van diverse gemeenten binnen de Protestantse Kerk. Maar in de praktijk echter voelen veel varenden zich meer betrokken bij de varende gemeente dan bij een plaatselijke gemeente. Enkel in de Koningskerk in Rotterdam ligt dit anders, omdat een aantal schippers ook tot deze wijkgemeente behoort.

Om hoeveel varenden gaat het dan, die zich tot de binnenvaartgemeente rekenen? Het binnenvaartpastoraat gaat, op basis van het abonnementenbestand van het eigen blad Contact er van uit dat tenminste 400 gezinnen onder de verantwoordelijkheid van het binnenvaartpastoraat vallen.

Inkrimping van de formatie met 40%, betekent dat er in 2025 nog ruimte is voor maximaal 0,8 fte predikant voor binnenvaart. De doelgroep is qua aantallen vrij constant en groeit zelfs. De pastorale bearbeiding is alleen al door de afstanden die soms moeten worden afgelegd zeer tijdsintensief. Dit, gegeven met het feit dat de varende gemeente zeer betrokken is en dat ook toont door jaarlijks substantieel bij te dragen aan instandhouding van het pastoraat, maakt dat gezocht is naar een alternatief om de noodzakelijke bezuiniging op een andere en vernieuwende manier te realiseren.

3.3 Overwegingen

Het schipperspastoraat is al in begin 20e eeuw ontstaan vanuit de Nederlandse Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerken in Nederland. Op meerdere plaatsen in Nederland maar ook in Duitsland waren schipperspredikanten werkzaam, o.a. in Hervormde en Gereformeerde schippersgemeenten. In de praktijk waren deze beide schippersgemeenten al heel vroeg samen op weg. Tot zover is het eenvoudig.

Sinds de vereniging in 2004 maakt de Nederlandse Kerk in Duitsland (NKiD) deel uit van de van de Protestantse Kerk in Nederland. De Nederlandse Kerk in Duitsland heeft maar één kerkenraad en kent verder in de vier regio's die er zijn, een aantal kernraden waarvan die van Duisburg er een is.

Daarnaast is er in Duisburg ook een zgn. schipperskerkenraad, die als regel samen met één lid van de kernraad vergadert. Gezamenlijke vergaderingen van kernraad en schipperskerkenraad vinden niet plaats. Leden van de schipperskerkenraad zijn doorgaans lid in een gemeente in Nederland en zijn geen lid van de NKiD.

Maar veel binnenvaartschippers beleven de Nederlandse Kerk aan de Ruhr (in Duisburg) als een belangrijke thuisbasis van het huidige binnenvaartpastoraat van de Protestantse Kerk in Nederland waar ze zich mee verbonden voelen. Tegelijkertijd zullen de meesten van hen een woonadres in Nederland hebben en zijn ze daarmee vaak lid van de plaatselijke gemeente.

Verder is er het feit dat de landelijke kerk ervoor heeft gekozen voor deze specifieke groep een categoriaal pastoraat op te zetten. Als hulpconstructie is de "Nederlandse schippersgemeente of varende gemeente" gecreëerd, maar die is geen gemeente in de gebruikelijk betekenis. In feite gaat het hier om een gemeenschap, die valt onder de verantwoordelijkheid van de generale synode. En dan is het de vraag of je dan kunt spreken van een kerkenraad voor de schippersgemeente. De formele status is onduidelijk.

Er is een tweede "thuisbasis" van de varende gemeente: de Koningskerk in Rotterdam. Hier is de schippersgemeente gecombineerd met een gewone walgemeente.

Tenslotte is er een werkgroep Binnenvaartpastoraat die adviserend is aan de synode van de Protestantse Kerk. De werkgroep coördineert het werk en is benoemd door en verantwoordingschuldig aan de Dienstenorganisatie.

Er zijn dus veel partijen betrokken bij het binnenvaartpastoraat binnen een ingewikkelde en eigenlijk ook onduidelijke structuur. In lijn met de visienota Kerk 2025 en het Beleidsplan van de Dienstenorganisatie heeft het voorkeur te kiezen voor eenvoud en transparantie. Daar komt bij dat de “varende gemeente” bij de eerdere bezuinigingsslag die binnen de dienstenorganisatie werd doorgevoerd en die het binnenvaartpastoraat ook raakte, zich met een geweldige inzet sterk gemaakt heeft voor het voortbestaan van het binnenvaartpastoraat.

Daarom stellen we een andere benadering voor dan een krimpscenario. Dit voorstel behelst het plan om een verkenning te doen naar een nieuwe structuur voor het Binnenvaartpastoraat.

De basis daarvoor vinden we, in ord. 2-13-5 van de kerkorde. De kern van dit artikel luidt: Het breed moderamen van de classicale vergadering kan – op verzoek en ten behoeve van leden van de kerk die in een bijzondere situatie verkeren en gehoord de kerkenraden van de betrokken gemeenten – deze leden samenbrengen in een gemeente van bijzondere aard.⁹

De schippersgemeente kan aangemerkt worden als een gemeente van bijzondere aard volgens deze ordinantie. De bijzondere aard is dan dat leden uitsluitend kunnen worden ingeschreven op eigen verzoek. En verder zijn er geen bijzonderheden en moet de gemeente gewoon voldoen aan de kerkorde.

Er gelden procedurevoorschriften van dit artikellid (besluit breed moderamen van de classicale vergadering, verzoek leden, horen kerkenraden, goedkeuring generale synode) maar dit is een begaanbare weg.

Dan kan “opwaardering” van de schipperskerkenraad naar een kerkordelijk gelegitimeerde kerkenraad van de varende gemeente plaatsvinden en kunnen de leden daarvan ook in volle rechten lidmaten worden. In dit kader kan eventueel ook onderzocht kan worden of en hoe varenden en hun gezinnen in staat gesteld kunnen worden om zowel deel uit te kunnen maken van een gemeente of geloofsgemeenschap aan de wal als van de te vormen binnenvaartgemeente.

M.a.w., de verantwoordelijkheid voor deze vorm van pastoraat verschuift dan van de landelijke kerk en dienstenorganisatie naar de groep mensen die direct belanghebbend zijn. Dit geldt ook van de financiële kant van de zaak, met als doel dat de gemeente uiteindelijk selfsupporting zal worden. Uiteraard zal de gemeente dan indien nodig, net als alle andere gemeentes een beroep kunnen doen op steunverlening uit de Solidariteitskas, anders dan de gelden voor het categoriaal pastoraat.

Mocht deze route op onoverkomelijke bezwaren stuiten, dan kan bekeken worden of hetzelfde doel (transparante organisatie, zoveel mogelijk eigen verantwoordelijkheid en financiële zelfstandigheid) ook op andere wijze gerealiseerd kan worden.

E.e.a. zal ook consequenties hebben voor de positie van de Koningskerk in het binnenvaartpastoraat en de predikanten die op dit moment dit pastoraat invullen. Hiermee zal zorgvuldig moeten worden omgegaan.

---

⁹ Dit artikellid luidt voluit:

5. Het breed moderamen van de classicale vergadering kan – op verzoek en ten behoeve van leden van de kerk die in een bijzondere situatie verkeren en gehoord de kerkenraden van de betrokken gemeenten – deze leden samenbrengen in een gemeente van bijzondere aard. Een besluit tot vorming van een gemeente van bijzondere aard behoeft de goedkeuring van de generale synode, die daarover het advies inwint van het generale college voor de visitatie en – in daarvoor in aanmerking komende gevallen – van de evangelisch-lutherse synode.

In deze gemeente worden leden uitsluitend ingeschreven op hun eigen verzoek.

Voor deze gemeenten gelden – voor zover in de orde van de kerk niet anders is bepaald – dezelfde regels als voor andere gemeenten.

3.4 Voorstellen

Om recht te doen aan de bedoeling van bovenstaande overwegingen, zal t.a.v. het binnenvaartpastoraat worden voorgesteld §3.3 aan te nemen als richtinggevend beleidskader, met dien verstande dat in elk geval wordt voldaan aan de volgende uitgangspunten:

- 1. In eerste instantie dient te worden onderzocht of en hoe de “varende gemeente” van de Protestantse Kerk in Nederland op de wijze van ord. 2-13-5 een gemeente van bijzondere aard kan gaan vormen met een kerkordelijk gelegitimeerde kerkenraad en daarbij behorende verantwoordelijkheden en waarvan de leden ook in volle rechten lidmaten kunnen worden;**
- 2. Pas als deze route op onoverkomelijke bezwaren blijkt te stuiten, kan bekeken worden of hetzelfde doel (transparante organisatie, zoveel mogelijk eigen verantwoordelijkheid en financiële zelfstandigheid) ook op andere wijze gerealiseerd kan worden;**
- 3. Er zal aandacht zijn voor de consequenties die deze procedure en de implementatie van het te ontwikkelen plan van aanpak heeft voor de positie en de belangen van de Koningskerk van Rotterdam in het binnenvaartpastoraat en de predikanten die op dit moment dit pastoraat invullen;**
- 4. Aansluitend bij de algemene beleidsvoornemens, geldt voor de te ondernemen acties en alle daaruit voortvloeiende gewenste en te realiseren veranderingen dat ze in de komende vijf jaar geïmplementeerd worden.**

4. Koopvaardijpastoraat

4.1 Taak

In de havens van Amsterdam-Amsterdam-IJmond en Rotterdam-Rotterdam-Rijnmond werken namens de Protestantse Kerk twee predikanten als koopvaardijpastor. Ds. Helene Perfors en ds. Leon Rasser zijn er voor de zeevarenden in brede zin. Zij doen dit werk samen met vrijwilligers, met collega's uit andere kerkgenootschappen en met andere organisaties die zich ook richten op zeevarenden en hun omgeving, religieus en seculier.

De beide koopvaardijpastores zijn in dienst van de dienstenorganisatie. Ter ondersteuning is er een landelijke werkgroep Koopvaardijpastoraat, bestaande uit een vertegenwoordiger van elk van de plaatselijke werkgroepen uit de regio's Amsterdam-IJmond en Rotterdam-Rijnmond, een vertegenwoordiger van de Protestantse Kerk in het bestuur van de Nederlandse Zeemanscentrale en een adviseur namens de dienstenorganisatie.

Het koopvaardijpastoraat helpt de zeevarenden uit hun isolement en de beslotenheid van hun bestaan en geeft hen *aandacht en ruimte* om hun zorgen en emoties te delen. Speciale aandacht daarbij is er voor Nederlandse zeevarenden wereldwijd en hun gezinsleden. Het koopvaardijpastoraat speelt in op de behoefte onder zeevarenden aan bezinning, Gods woord en de sacramenten en op het verlangen van zeevarenden gezien te worden.

4.2 Huidige situatie

In het verleden waren het vooral Nederlandse en Europese zeelieden die de bemanning vormden van de koopvaardijvloot. Met name op de meest verantwoordelijke posities was dat het geval. Tegenwoordig zijn het vooral zeevarenden uit derdewereldlanden en Oost-Europa die de bemanning vormen. Zij zijn het die onze havens aandoen en veelal maanden van huis zijn. Zij zijn het ook die aandacht van een pastor of scheepsbezoeker zeer op prijs stellen. En een bezoek aan een zeemanshuis is dan ook een welkome afleiding en onderbreking van het lange tijd in een kleine groep van mensen te functioneren binnen zeer hiërarchische verhoudingen.

De landelijke koepel Nederlandse Zeemanscentrale (NZC) coördineert het havenoverstijgende werk in heel Nederland. De NZC organiseert zelf ook activiteiten, zoals coördinatie van bijv. koopvaardijzondagen en uitgave van tijdschriften. Bij de NZC zijn lokale missionaire organisaties in havensteden als bijvoorbeeld Harlingen, Moerdijk, Oostvoorne en de Eemshaven aangesloten. Door de bijdrage die via het landelijk koopvaardijpastoraat gegeven wordt aan de NZC worden deze organisaties niet rechtstreeks, maar wel facilitair gesteund.

De beide koopvaardijpastores hebben een aandeel in de uitvoering van de NZC-activiteiten. Twee vertegenwoordigers van de Protestantse Kerk (vrijwilligers) in de NZC behartigen de belangen van het protestantse koopvaardijpastoraat in Amsterdam en Rotterdam.

In Rotterdam en Amsterdam heeft het werk de laatste jaren een nieuwe impuls gekregen waarbij de nadruk is verschoven van het individuele- en groepspastoraat door de beide pastores, naar meer inzet van vrijwilligers en bredere bekendheid. De *beschikbaarheid* van de pastores voor alle zeevarenden die een beroep op hen doen, ongeacht geloofs- of levensovertuiging blijft. De doelstellingen zijn echter scherper onder woorden gebracht dan eerder wel gebeurde. Zichtbaarheid en vindbaarheid in de havens krijgt letterlijk gezicht door (re)presentatie van het werk bij de havenbedrijven, de loodsbedrijven, de relevante netwerken en letterlijk door posters, flyers, banners, al dan niet in samenwerking met collega-organisaties.

Doel is ook het vergroten van de menskracht om de taken te kunnen uitvoeren door gerichte inzet van gekwalificeerde vrijwilligers. Een voorbeeld van deze vernieuwing is de uitbreiding van de vrijwilligersploeg van het Seamen's Centre te Amsterdam. Voor het opzetten van dit werk wordt niet gekeken naar de koopvaardijpredikant, maar wordt met externe financiering een tijdelijke projectmedewerker aangetrokken.

Zo kunnen de koopvaardijpastores zich concentreren op hun pastorale kerntaken, de werkgroepleden op de voorwaardenscheppende taken en de vrijwilligers op de eigen uitvoerende taken.

4.3 Overwegingen

Het zou zonde zijn als de ontwikkelingen waaraan de laatste jaren is gewerkt door de noodzakelijke reorganisatie aan lager wal zouden geraken. Om de vernieuwing die is ingezet een echte kans te geven, *stellen we ook hier een benadering voor, conform de in de inleiding geformuleerde uitgangspunten.*

Analoog aan de voorstellen die gedaan zijn over het studentenpastoraat wordt voor het koopvaardijpastoraat gedacht aan een structuur waarin niet meer top-down, maar veel meer van onder op wordt samengewerkt en waarbij de dienstenorganisatie meer faciliterend zijn werk doet. In de structuur zoals die tot eind 2016 gold, legden de regionale werkgroepen via een landelijke werkgroep verantwoording af aan de dienstenorganisatie in de persoon van de programmamanager KIO. Dit, terwijl het eigenlijke werk en de deskundigheid vooral in de regio te vinden is. In de inleiding schreven we dat de invulling van de noodzakelijke maatregelen zoveel mogelijk in overleg met direct betrokkenen zal gebeuren. "Havensteden hebben een meer vanzelfsprekende band met de koopvaardij." En we wezen er op dat de bestuurskracht en netwerken van mensen die rechtstreeks te maken hebben met de branche effectief ingezet moeten worden.

Het voorstel is om met de gemeenten van de beide grote steden in overleg te gaan om de verantwoordelijkheid voor dit werk in de loop van de komende drie jaar geheel over te nemen. Dit dus inclusief de arbeidsrechtelijke en financiële verantwoordelijkheid voor de beide koopvaardijpredikanten.

Uit contacten in beide steden lijkt men het belang te zien van organisatie van het werk, dichter bij waar het werk plaatsvindt en dat men de noodzaak en het belang ziet, om een breder financieel draagvlak te zoeken

Wellicht dat, als

- in de komende jaren in samenwerking met de landelijke werkgroep het gesprek aangegaan wordt met de kerkelijke instanties om
- vanaf 2020 getrapt toe te werken naar een landelijke bijdrage van € 125.000 in 2025 (voor 2017 staat € 220.000 op de begroting) waarvan
- de lokale instanties/stichtingen die aangesloten zijn bij de Nederlandse Zeemanscentrale en via de NZC met ingang van deze datum jaarlijks op €15.000 kunnen rekenen;
- er na 2025 in elk geval vanuit de landelijke kerk voorzover nodig en mogelijk een financiële bijdrage in stand gehouden wordt,
- de toezegging wordt gedaan dat vanuit de dienstenorganisatie hulp geboden wordt bij de fondswerving in de havenbranche;
- de resterende middelen uit de zgn. "Singapore-Pot", (reserves oorspronkelijk bedoeld ter aanwending voor het koopvaardijpastoraat) uitdrukkelijk bestemd worden voor het werk van de NZC en de lokale instanties/stichtingen die daarbij aangesloten zijn;
- en er een plan wordt gemaakt om voor de toekomst meer in te zetten op vrijwilligerswerk (dit is ook realistisch omdat het gaat om boeiend en zeer afwisselend werk dat een groot beroep doet op de kwaliteiten van mensen),

overeenstemming over dit voorstel kan komen.

Deze verwachting is mede gebaseerd op signalen uit het veld dat het huidige koopvaardijpastoraat door het het werk van de pastores en de beide plaatselijke werkgroepen goed bekend staat. Doordat zij een goed netwerk hebben in de havens zelf, in bedrijven en organisaties in de havens en in de omliggende gemeenten is het aannemelijk dat hier mogelijkheden liggen om financiering te verwerven. Het genoemde tijdpad zou ruimte bieden om deze weg met vrucht te bewandelen.

4.4 Voorstellen

Op grond van bovenstaande overwegingen, zal t.a.v. het koopvaardijpastoraat worden voorgesteld §4.3 aan te nemen als richtinggevend beleidskader. Dat betekent dat:

- Het gesprek wordt aangegaan met de kerkelijke instanties van Amsterdam en Rotterdam om te onderzoeken of en hoe de verantwoordelijkheid voor het koopvaardijpastoraat qua aansturing en rechtspositioneel, inclusief de financiering, aan de gemeenten kan worden overgedragen, die daartoe vormen van geformaliseerde samenwerking kunnen zoeken die behulpzaam kunnen zijn in het kader van fondsenwerving.

5. Dovenpastoraat

5.1 Taak

Het Interkerkelijk Dovenpastoraat (IDP) is een samenwerkingsverband van verscheidene kerkgenootschappen. Het IDP bestaat in een groeiende samenstelling vanaf 1971 en wordt sinds 30 mei 2013 gevormd door de Protestantse Kerk in Nederland, de Christelijke Gereformeerde kerken in Nederland en de Nederlands Gereformeerde Kerken¹⁰.

¹⁰ Behalve het IDP geven ook andere kerkgenootschappen en geloofsgemeenschappen - zoals bijv. de RKK, Gereformeerde Gemeenten, GKv en Evangelische Gemeenten - specifieke aandacht aan hun dove gemeenteleden. Samen met het IDP zijn er op projectbasis goede vormen van samenwerking. Samenwerkingsprojecten zijn bijv. JocDay (Jongeren Christelijk Doven Day) en het ontwikkelen van nieuwe gebaren op het gebied van geloof en kerk.

Deze kerken vinden elkaar in het inzicht dat dove gemeenteleden vanwege hun doofheid een dermate eigen en specifieke benadering door de gemeenten vragen, dat bundeling van krachten noodzakelijk is. Het pastoraat aan deze groep gemeenteleden kan niet aan individuele gemeenten worden over gelaten omdat hiervoor speciale kennis en vaardigheden nodig zijn.

Het IDP richt zich zowel op gezamenlijke (horenden en doven) als speciaal op doven gerichte kerkelijke activiteiten. Landelijk en regionaal zetten teams van dove- en horende vrijwilligers zich hier voor in.

5.2 Huidige situatie

Belangrijke rol in het werk van het IDP spelen de 15 Regionale Interkerkelijke Commissies (IC's). Zo verzorgt het IDP In elke regio (via een IC) iedere zondag een aantal kerkdiensten waarin doven en horenden samen een dienst kunnen vieren. Ook spelen de IC's een rol in het onderlinge pastoraat. Verder zijn er in veel IC's een Bijbelstudie-groep.

IDP en IC's worden ondersteund door een aantal landelijke medewerkers. Voor de Nederlands Gereformeerde Kerken is dat pastoraal werker mevrouw E. De Jong die zich vooral bezig houdt met het opzetten van jeugd- en jongeren werk vanuit het IDP en de IC's. Zij zet zich één dag per week in voor het Interkerkelijk Dovenpastoraat.

Ds. M. Visser is namens de Christelijke Gereformeerde kerken in Nederland dovenpastor voor het IDP en is werkzaam in regio noord.

Aan de Protestantse Kerk in Nederland zijn verbonden Ds. F.C. van Dijke (100%) en verantwoordelijk voor regio midden, en Ds. J.F. Kievit (50%) die regio zuid bearbeit. Verder is mevrouw S. Van Delden als projectmedewerker (40%) bij dit werk betrokken.

In de voortgangsrapportage van 2014 voor de Synode werd een paragraaf gewijd aan het project "doventhuishuisgemeente". Er was een projectmedewerker, de heer Serrie Kamerling, aangesteld om te onderzoeken of het mogelijk was om een doventhuishuisgemeente tot stand te brengen: een gemeente waarin doven en horenden meer sámen kerk zijn, dan nu vaak het geval is. Het was de bedoeling dat hij zijn werk in februari 2016 zou afronden. Dat heeft niet zo mogen zijn. Serrie Kamerling is na een heel kort ziekbed op 14 oktober 2015 overleden. Zijn nagedachtenis zij tot zegen.

Het project waaraan Kamerling werkte beoogde een of enkele doventhuishuisgemeentes te vormen: bestaande gemeentes, omgevormd tot geïntegreerde gemeentes van doven en horenden samen. Al snel bleek dit te hoog gegrepen.

In het vervolg van het project, waarin mevrouw Sylvia van Delden nu het voortouw heeft, wordt gefocust op een paar aandachtsgebieden van het project, waar de meeste kans van slagen wordt gezien. Daarbij wordt o.a. gedacht aan het gebruik van internet voor het regelmatig uitzenden van kerkdiensten met doventolk, een pioniersplek met aandacht voor doven en een "vlog-project" dat speciaal gericht is op jongere doven. Door langdurige ziekte is e.e.a. in de uitvoering hiervan vertraagd.

Niet alleen in de hoofden van de mensen, maar ook in het concrete plannenmaken en uitvoeren daarvan groeit steeds meer het bewustzijn dat het nemen van besluiten niet over, maar met de dove mensen gedaan moet worden. Het betekent dat in taalgebruik en omgang met elkaar zoveel mogelijk het uitgangspunt gekozen wordt in de 'mogelijkheden, gewoonten, werkwijze en inbreng' van dove mensen, niet alleen in kerkdiensten, maar ook in vergaderingen, toerustingsbijeenkomsten, etc. De vernieuwde structuur die in deze tijd binnen het IDP in bespreking is, getuigt daar ook van.

Naast blijdschap over de samenwerking en de vernieuwing is er ook zorg: De afnemende ledentallen treffen binnen de kerken ook hen die doof zijn en hen die zich in willen en kunnen zetten voor het dovenpastoraat. De vernieuwing waarover hierboven sprake van is, heeft ook ten doel de beschikbare menskracht efficiënter in te zetten.

5.3 Overwegingen

Wat voor het hele categoriale pastoraat geldt - de noodzakelijke bezuinigingen -, kan aan het dovenpastoraat niet voorbij gaan. Helaas, want het is duidelijk dat het hier gaat om een, in zekere zin, unieke groep mensen.

In het Beleidsplan van de dienstenorganisatie is gezegd dat het in het categoriaal pastoraat gaat om present te zijn waar mensen zich "min of meer gedwongen"¹¹ buiten het bereik bevinden van de plaatselijke gemeente. Er is wel verschil in de mate waarin dit aan de orde is. Voor doven geldt dit anders voor bijvoorbeeld studenten of binnenvaartschippers. Bij deze groepen zit er ook een eigen keuze-element in. Maar bij dove mensen gaat het om een levenslange beperking die heel vaak weinig mensen in de buurt hebben die in dezelfde situatie zitten. Bovendien zijn er veel gemeenten die wel een aantal slechthorenden in hun ledenbestand kennen, (voor wie dan soms een ringleiding wordt aangelegd), maar weinig of geen dove mensen. Daardoor leeft deze groep mensen vaak geïsoleerd van lotgenoten in plaatselijke gemeenschappen (omdat die er vaak niet zijn). Tegelijkertijd is hun doofheid een beperking om contacten met horende aan te gaan.

Er zijn doven die zich uitstekend redden in de horende wereld, maar er is een grote groep die dat veel moeilijker doet en die pas de laatste jaren meer emancipeert. Dovenpastoraat als emancipatie vraagt daarbij een inzet op langere termijn¹². Dit type werk is niet gemakkelijk over te dragen aan vrijwilligers of projectmatig uit te voeren. Alleen al het aanleren van gebarentaal kost een horende jaren.

Van gewone ouderlingen en predikanten kan niet als vanzelf verwacht worden dat zij de communicatie met doven optimaal kunnen onderhouden. De vereiste pastorale en theologische deskundigheid gaat maar zelden samen op met benodigde kennis en ervaring in het omgaan met dove mensen. Waar dat dan wel het geval is, is een plek om deze know-how te delen van groot belang.

Verder betekent de samenwerking met andere kerken - waarvan gezegd werd dat dit nodig is - dat we daarin een betrouwbare partner moeten zijn en ook rekening moeten houden met de mores die bij die partners gelden, bijvoorbeeld met het feit dat het daar moeilijk ligt als vrouwen ambtshandelingen gaan verrichten. En tegelijkertijd is, juist in een wereld waarin het gesproken woord minder een voertuig van geloof kan zijn, het zeer belangrijk dat de sacramenten kunnen worden bediend.

Om al deze redenen wordt hier een richting aangereikt om deze vorm van categoriaal pastoraat zo weinig mogelijk te treffen.

Het gaat om een twee-sporen beleid. In de eerste plaats wordt gedacht aan een beperkte bezuinigingsmaatregel. Ds. F. Van Dijke gaat bij leven en welzijn halverwege 2022 met emeritaat. Het voorstel is om de full-time vacature die hij dan achter laat weer in te vullen met benoeming/beroeping van een geordineerd predikant, zodat de huidige formatie van 1,5 fte voor het dovenpastoraat vanuit de Protestantse Kerk gelijk blijft. Om toch een zeker bezuiniging te realiseren wordt voorgesteld het project "doventhuisgemeente" zoals dat nu wordt uitgevoerd in

---

¹¹ Beleidsplan Dienstenorganisatie Dicht bij het Hart - pag. 22

¹² In dit kader past ook de doelstelling uit het jaarplan van Ondersteuning Gemeenten: Onderzoek in gemeenten en initiatieven naar hun ervaringen en mogelijkheden van de plaatselijke betrokkenheid bij de verschillende vormen van categoriaal pastoraat. Het onderzoek leidt tot vernieuwende aanpak om de actieve betrokkenheid te doen toenemen.

2022 te beëindigen. Begin 2021 dienen de resultaten van dit project geëvalueerd te worden en, voor zover niet gebeurd is, een begin gemaakt te worden met de overdracht van deze resultaten aan het team van pastores. Door dit besluit nu te nemen kan op de nieuwe situatie worden geanticipeerd.

Ten tweede stellen we voor om binnen afzienbare tijd het gesprek met de partnerkerken te openen over een verdergaande vorm van samenwerking, met als doel meer financiële zekerheid voor de toekomst.

Het IDP heeft een vooral coördinerende functie. Voor het werk stellen de kerken menskracht ter beschikking en zijn binnen de samenwerking een bepaalde verdeling van regio's en werkzaamheden overeengekomen. De predikanten zijn bevoegd tot volledige ambtsuitoefening in elkaars gemeente en rapporteren aan het IDP, onverminderd hun verantwoordelijkheden naar de eigen kerkelijke instanties. Bij vervulbare vacatures moeten de drie kerken allen overeenstemming over een kandidaat bereikt hebben voor een beroep kan worden uitgebracht. De financiële verantwoordelijkheden zijn binnen het gezamenlijk dovenpastoraat gescheiden. Kosten die gemaakt worden in het kader van werkzaamheden voor het IDP worden door leden van het bestuur en werkgroepen gedeclareerd bij de eigen kerkgenootschappen. Verder is het IDP voor activiteiten afhankelijk van bijdragen uit de IC's.

De verdergaande vorm van samenwerking waaraan gedacht wordt heeft, zoals gezegd, een pragmatisch doel: een meer stabiele financiële toekomst voor het werk. De ervaring heeft geleerd dat het vinden van externe fondsen voor dit werk erg moeilijk is. Potentiële geldgevers vinden over het algemeen dat dit typisch een zaak is, waar de kerk zelf voor haar mensen moet gaan staan. De middelen zullen dus uit de kerken zelf moeten komen.

Gedacht wordt daarom aan het in leven roepen van een interkerkelijke stichting¹³ op basis van dezelfde inhoudelijke uitgangspunten van de samenwerkingsovereenkomst die nu van kracht is waarbij de huidige pastores dan in dienst¹⁴ zouden komen bij de stichting op basis van de huidige rechtsposities en inschaling. In dat model blijft de uiteindelijke financiële verantwoordelijkheid voor de huidige werkzame predikanten en kerkelijk werker bij de eigen kerkgenootschappen. De stichting wordt dan verantwoordelijk voor het dovenpastoraat, kan binnen de door de kerken aangegeven kaders een eigen beleid voeren en krijgt de ruimte om binnen de aangesloten kerken (bij gemeenten en gemeenteleden) en daarbuiten fondsen te werven met alle fiscale voordelen van dien. Jaarlijks legt de stichting dan verantwoording af van het gevoerde en uit te voeren werk aan de aangesloten kerken. De hoop is dat m.n. dove mensen en nauw bij hen betrokken gemeenten en gemeenteleden bereid zullen zijn donateur te worden¹⁵. Dit geldt m.n. als de werving voor een specifiek doel plaats vindt (bijvoorbeeld de aanstelling van een extra dovenpastor).

In een minder vergaande setting kan er gedacht worden aan een gezamenlijke vorm van fondswerving. De samenwerking tussen de kerken kan in principe dan blijven zoals die nu is, zij

---

¹³ Generale regeling stichtingen:

Art. 1.2 Een interkerkelijke stichting is een stichting die door een gemeente, een classis, de evangelisch-lutherse synode of de kerk is opgericht in samenwerking met een of meer (onderdelen van) andere kerken, met inachtneming van het ter zake in deze generale regeling bepaalde, dan wel een reeds bestaande stichting tot deelneming waarin alsnog, conform het in deze generale regeling bepaalde, is overgegaan

¹⁴ Generale regeling stichtingen:

Artikel 6..1 Een gemeente, een diaconie, een classis, de evangelisch-lutherse synode of de kerk kan besluiten tot medewerking aan de oprichting van of tot deelname in een interkerkelijke stichting als bedoeld in artikel 1-2, indien de uitvoering van taken van in artikel 2-1 genoemde ambtelijke vergaderingen of colleges van de desbetreffende gemeente of classis, respectievelijk de evangelisch-lutherse synode of de kerk beter kan plaatsvinden in samenwerking met daartoe bevoegde organen van andere kerken en het voor de uitvoering van deze taken noodzakelijk is een rechtspersoon in het leven te roepen.

¹⁵ Ook gezien de te verwerven ANBI-status

het dat over de doelstelling en de inzet van de opbrengsten van de werving duidelijke afspraken moeten worden gemaakt. Die doelstelling zou dan zijn de instandhouding, dan wel uitbreiding van het (professionele) dovenpastoraat.

Het is bekend dat de notitie Stichtingenbeleid die door de kleine synode is aanvaard het oprichten van stichtingen door de kerken in zijn algemeenheid niet toejuicht. Echter, omdat dit meer slagvaardigheid en mogelijk ook meer betrokkenheid (want gevoel van eigenaarschap bij bestuursleden) biedt dan de tweede optie, en deze de mogelijkheid biedt als werkgever op te treden terwijl tegelijkertijd de verantwoordingslijnen aanmerkelijk korter en helderder zijn, wordt hier voorgesteld om in eerste instantie de eerst genoemde variant om te komen tot een interkerkelijke stichting te verkennen.

5.4 Voorstel

Op grond van de algemene uitgangspunten voor beleid, de financiële kaders en de gedachten ontwikkeld in het voorgaande, zal worden voorgesteld om te besluiten:

- 1. de full-time vacature die bij emeritaat of vertrek van dovenpastor ds. Van Dijk ontstaat, weer in te vullen met benoeming/beroeping van een geordineerd predikant voor de volledige arbeidstijd;**
- 2. het project “doventhuishgemeente” in 2022 te beëindigen en de resultaten daarvan een jaar eerder te evalueren, met als doel dat een begin gemaakt kan worden met de overdracht van deze resultaten aan het team van pastores;**
- 3. binnen afzienbare tijd het gesprek met de partnerkerken te openen over een vorm van samenwerking in het dovenpastoraat, die verder gaat dan de huidige, met als doel meer financiële zekerheid voor de toekomst en daarbij te beginnen met het verkennen van de in voorgaande paragraaf als eerste genoemd optie.**

6. Protestants Luchthavenpastoraat Schiphol

6.1 Taak

De Stichting Protestants Luchthavenpastoraat Schiphol wil vanuit een protestants-christelijke identiteit en in oecumenische samenwerking (ongeacht religie of levensbeschouwing) de reizigers van de Luchthaven Schiphol pastorale en diaconale verzorging, toerusting en ondersteuning bieden.

De primaire doelstellingen van het luchthavenpastoraat zijn:

- Zorg voor en assistentie aan passagiers in geval van rouw of andere traumatische ervaringen:
- Advies en hulp aan gestrande passagiers;
- Ondersteuning van de medische dienst in bijzondere gevallen;
- Hulp aan vluchtelingen met praktische zaken (bijv. een bed voor de nacht, voedsel, verwijzing naar betrokken autoriteiten);
- Bezoek aan mensen die in tijdelijke bewaring zijn;
- Samenwerking met luchthavenpersoneel bij de opvang van slachtoffers van een ramp;
- Werving en selectie en aansturing van vrijwilligers, die op hun beurt passagiers bijstaan en zorg dragen voor het Meditatie Centrum;
- Het op verzoek ondersteunen van personeelsleden van de luchthaven.

6.2 Huidige situatie

Dagelijks zijn ruim 100.000 reizigers op doortocht door en via de luchthaven. En dan gaat het vaak om mensen die zichzelf als regel prima lijken te kunnen redden. Maar soms zijn er onder hen die zorgen en problemen hebben die juist op reis tot stressvolle situaties kunnen leiden. En er zijn anderen van wie direct zichtbaar is dat ze behoefte hebben aan hulp of een opbeurend woord. Bijvoorbeeld omdat emotionele zaken aanleiding waren voor een reis, of omdat de dingen anders liepen dan gedacht. Dan kan een wereld als de luchthaven onzeker maken of zelfs bedreigend zijn.

En dan is daar het luchthavenpastoraat dat die mensen steun wil geven, (soms heel praktisch) en op verschillende wijze pastorale en geestelijke zorg aanbiedt. Komen mensen zichtbaar in nood, dan wordt vrijwel altijd het luchthavenpastoraat ingeschakeld.

Luchtvaartmaatschappijen, de Koninklijke Marechaussee, inlichtingenbalies, de medische dienst en alarmcentrales doen in die gevallen al snel een beroep op het pastoraat.

Er zijn drie stichtingen op dit terrein werkzaam en de besturen van de drie stichtingen binnen het Luchthavenpastoraat Schiphol werken samen in de Stichting Ondersteuning Luchthavenpastoraat Schiphol. Hierin zijn de Protestantse Kerk in Nederland en de Remonstrantse Broederschap vertegenwoordigd via de Stichting Protestants Luchthavenpastoraat Schiphol, de Rooms-Katholieke Kerk vertegenwoordigd via de stichting R.K. Luchthavenpastoraat Schiphol en de Oud-Katholieke en Anglicaanse Kerk vertegenwoordigd via de stichting Old Catholic and Anglican Airport Ministry. Zij delen, ieder van uit hun eigen achtergrond de gezamenlijke doelstelling, waarin de christelijke waarden van respect, dialoog, betrouwbaarheid en compassie zeer belangrijk zijn.

Elke stichting heeft een eigen pastor in dienst. Ds. Marieke Meiring-Snijder is sinds november 2015 ds. Ds. Wina Hordijk-van der Zwaag opgevolgd als luchthavenpastor van de Stichting Protestants Luchthavenpastoraat Schiphol. Ds. Hordijk is vijf jaar werkzaam geweest als luchthavenpastor. Haar werkzaamheden zijn zeer gewaardeerd. Dit bleek o.a. uit het feit dat ze bij haar emeritering een koninklijke onderscheiding mocht ontvangen.

6.3 Overweging

Het werk van het Protestants Luchthavenpastoraat wordt jaarlijks gesteund met een bijdrage van € 25.000 per jaar. Omdat dit al een relatief klein bedrag is (maar voor de instandhouding van het luchthavenpastoraat wel zeer belangrijk) en het ervaren wordt als een teken dat de Protestantse Kerk belangrijk vindt en van harte ondersteunt, wordt voorgesteld op deze bijdrage in de periode tot 2025 niet te korten.

6.4 Voorstel

Voorgesteld zal worden de bijdrage aan de Stichting Protestants Luchthavenpastoraat Schiphol van € 25.000 per jaar in ieder geval tot en met 2025 te continueren.

7. Werkgroepen:

- krijgsmachtpastoraat**
- justitiepastoraat**
- pastoraat in de gezondheidszorg**

Zoals in de inleiding gezegd faciliteren wij het pastoraat in de gezondheidszorg, de gevangenis en de krijgsmacht. De financiering wordt gedaan door de overheid of instellingen. De werkgroepen op deze terreinen zetten zich in voor professionalisering van het werk van de geestelijke verzorging, de lobby naar de overheid en andere stakeholders.

7.1 Taken

De werkgroep Kerk en Krijgsmacht is namens de PKN verantwoordelijk voor pastorale zorg en begeleiding van de krijgsmachtpredikanten die namens de kerken als ambtsdragers werkzaam zijn bij Defensie.

De pastorale taak van de werkgroep wordt o.a. ingevuld door het omzien naar zieke en voor uitzending aangewezen of weer teruggekeerde krijgsmachtpredikanten. Tevens functioneert de werkgroep als schakel tussen de betreffende krijgsmachtpredikanten en de Protestantse Kerk.

Een soortgelijke brugfunctie vervult de werkgroep Justitiepastoraat tussen de Kerk en het pastorale werk in gevangenis. De leden verzorgen het contact met gevangenispredikanten op hun werkplek. Onderwerpen van gesprek zijn dan het persoonlijk welbevinden, hun positie in de inrichting, de relatie met de directie en hun collega's en de inhoud van hun werk, zoals de kerkdiensten, individuele gesprekken en groeps gesprekken, en hun overige taken, enz.

De Werkgroep Pastoraat en Gezondheidszorg (WPGZ) heeft m.n. de taak om de positie van geestelijk verzorgers in de zorg, die als predikant of kerkelijk werker met een bijzondere opdracht verbonden zijn aan onze kerk, te volgen en om aandacht te geven aan hun werk en positie in de kerk. Daarnaast houdt ze zich bezig met ethische vragen die op het werkterrein spelen.

7.2 Huidige situatie

Binnen genoemde werkgroepen spelen op dit moment verschillende aandachtspunten een rol, die o.a. te maken hebben met veranderingen in de maatschappij en daarmee gepaard gaand een veranderende kijk op geestelijke verzorging in de zorg, de penitentiaire inrichtingen en de krijgsmacht.

De werkgroepen hebben ieder hun eigen invalshoeken als het gaat om het nadenken over de vragen die aan de orde zijn. Maar een paar kernthema's die binnen alle drie de werkterreinen aandacht vragen zijn de identiteit van het werk, de snelle verandering van positie en waardering van het christelijk geloof in de huidige samenleving en het belang van een "zending" door de kerk aan de geestelijke verzorgers.

Het laatste thema komt expliciet aan de orde in een nota die de WPGZ recent het licht heeft doen zien: "Beter werk maken van de kerkelijke zending van geestelijk verzorgers (in de zorg) binnen de Protestantse Kerk in Nederland."

7.3 Overwegingen

Het moderamen heeft overwogen dat de in het eerste deel van deze notitie besproken onderwerpen heel anders van aard zijn dan de kwesties die deze laatste drie werkgroepen aan de orde stellen. Om beide types vragen recht te doen is besloten dezen los van elkaar te behandelen. Vandaar dat het de bedoeling is dat voor de vergadering van de Generale Synode uiterlijk in november 2018 een aparte notitie over de laatste thematieken ter behandeling zal worden voor gelegd.